

Zástupce ombudsmana apeluje na poslance: Hlasováním o dalším učiteli a sociálním pedagogovi rozhodujete o školním úspěchu zranitelných dětí

4.3.2025 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Děti s poruchou autistického spektra či s logopedickými vadami, děti s vážným onemocněním nebo po těžkém úrazu, ale i děti ze sociálně znevýhodněného prostředí - to jsou příklady žáků, jejichž vzdělávání aktuálně navrhovaná novela školského zákona ohrožuje.

Návrh totiž ruší „dalšího učitele“, tedy klíčovou podporu dětí, které z různých důvodů potřebují individuální přístup. Školská poradenská zařízení jej doporučují dětem, které při vzdělávání potřebují vyšší míru podpory, než jim může poskytnout asistent pedagoga. „Dalšího učitele“ využívají jak běžné základní školy, tak i školy speciální.

„Další učitel“ představuje pro žáky most nejen ke vzdělání, ale zprostředkovaně i ke školnímu kolektivu, k budování či udržování sociálních vazeb,“ připomíná zástupce ombudsmana. V řadě případů se jedná o dočasnou podporu, která dětem pomůže překlenout časově omezené období a udržet návaznost ve vzdělávání. Některé děti takovou podporu potřebují dlouhodobě.

Zástupce ombudsmana se za zachování „dalšího učitele“ zasazuje již řadu měsíců. Od léta loňského roku, kdy jej Ministerstvo školství navrhlo vyškrtnout ze školského zákona, podnikl řadu kroků k tomu, aby děti se speciálními vzdělávacími potřebami o „dalšího učitele“ nepřišly. Vznosl výhrady k vládnímu návrhu a opakovaně přesvědčoval zástupce ministerstva i poslance. Setkával se s odbornou veřejností, vystoupil na odborných kulatých stolech v Parlamentu i na jednání sněmovního výboru pro vzdělávání.

„Další učitel“ přitom není jediné podpůrné opatření, o které mohou žáci přijít, obává se zástupce ombudsmana: „Některé pozměňovací návrhy přenášejí financování vybraných podpůrných opatření na zřizovatele, tedy na obce a kraje. Není však jisté, že je zřizovatelé dětem skutečně zaplatí. Pro představu – stát jenom za nákup kompenzačních pomůcek pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami vynaložil v loňském roce skoro 52 milionů korun. Co nastane v situaci, kdy se zřizovatel rozhodne podpůrné opatření, třeba z důvodu vyšší ceny, nefinancovat? Menší obce nejsou ekonomicky silné jako velká města. Vymahatelnost může být obtížná. Soudní řízení nevidím pro tyto situace jako vhodné řešení. Dětem totiž čas plyne rychle. Proto doporučuji od tohoto záměru minimálně prozatím upustit.“

V souvislosti s podpůrnými opatřeními upozorňuje zástupce ombudsmana také na význam sociálního pedagoga. Ten v praxi na některých školách funguje, jeho zakotvení v legislativě však zatím chybí. I jeho roli přitom spatřuje jako nezastupitelnou – zejména u dětí s komplikovaným rodinným zázemím, které mohou představovat třeba problematické rodinné vztahy, nedostatečné materiální zabezpečení, chybějící rodičovské kompetence a řada dalších situací. Všude tam může být sociální pracovník důležitým prostředníkem, který pomáhá najít a realizovat řešení.

„Jsem přesvědčen, že rovný přístup ke vzdělání je prospěšný nejen dětem, ale celé společnosti.“

Vládní návrh však v některých ohledech jde proti nejlepším zájmům dětí ze zranitelných skupin. Naproti tomu jsou na stole i pozměňovací návrhy, které mohou jejich situaci zlepšit. Nejenže zachovávají ‚dalšího učitele‘, ale také legislativně zakotvují pozici sociálního pedagoga. Byl bych rád, kdyby poslanci právě toto směřování svým hlasováním podpořili,“ shrnuje svůj postoj zástupce ombudsmana.

Výhrady zástupce ombudsmana ke zrušení „dalšího učitele“

- Zrušením se snižuje již dosažená úroveň ochrany sociálních práv, v tomto případě práva dětí na kvalitní a inkluzivní vzdělávání. Tím se Česká republika dostává do rozporu se svými mezinárodními závazky.
- Důvody předložené Ministerstvem školství jsou v rozporu s údaji o nárůstu využívání dalšího pedagogického pracovníka v běžných i speciálních třídách po roce 2020. Zatímco Ministerstvo uvádí, že nárůst využívání této podpory je přechodný, data ukazují setrvalý nárůst od roku 2019.
- Po roce 2020 stoupl počet dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, které se vzdělávají doma. Stát tento trend dosud nezmapoval z pohledu rovných příležitostí a nevysvětlil dopady na nejvíce zranitelné děti. Zrušením „dalšího učitele“ hrozí, že dojde k prohloubení vyloučení dětí se speciálními vzdělávacími potřebami ze vzdělávacího systému a posílení závislosti jejich rodičů na pomoci státu.

Podrobněji v příloze dopisu adresovanému Ministerstvu školství

Příběh, kde pomáhá „další učitel“

Žák základní školy onemocněl rakovinou. Před nemocí to byl nejlepší žák ve třídě.

Během aktivní léčby rakoviny vzdělávání neprobíhalo. Po ukončení léčby se uvažovalo o návratu žáka do kolektivu. Lékař nedoporučil pobyt mezi spolužáky ve třídě z důvodu přetrvávajícího zhoršeného zdravotního stavu (porucha paměti a řeči, ztráta rovnováhy). Žák se nyní vzdělává doma s pomocí druhého učitele (2 hodiny denně). Je to jediná možnost, jak zajistit jeho vzdělávání.

Zdroj: Univerzita Palackého v Olomouci

Příběhy, kde pomáhá sociální pedagog

Michal je zkušený sociální pracovník. Byl telefonicky osloven ředitelem základní školy, jestli by na částečný úvazek nechtěl ve škole pracovat na pozici sociálního pedagoga. Michal se ihned po nástupu začal věnovat třem žákům ohrožených školním neúspěchem.

Jednalo se o žáky druhého stupně základní školy. Sabina měla velmi neuspokojivé rodinné prostředí. Neměla se kde učit ani kde si udělat úkol. I přes určitou snahu školní výsledky Sabiny neodpovídají jejím schopnostem. František je nový žák, který má problémy především s motivací a kázní – s tím se pojí počínající averze jeho spolužáků vůči němu. Markéta je průměrná žákyně, bohužel se pohybuje v rizikové skupině vrstevníků, a kromě jiného je pod dohledem probačního úředníka kvůli drobným krádežím v obchodech.

Zdroj: Zapojme všechny, web zaštitěný Národním pedagogickým institutem

Kdo je kdo?

Asistent pedagoga

poskytuje podporu pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, pomáhá mu při organizaci a realizaci vzdělávání, podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka. Asistent pedagoga pracuje podle pokynů jiného pedagogického pracovníka a ve spolupráci s ním.

Další pedagogický pracovník

Termín zahrnuje kromě školního psychologa a speciálního pedagoga i „dalšího učitele“.

„Další učitel“

je plnohodnotný pedagog, který individuálně podporuje děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Má vysokoškolské vzdělání v pedagogice a může samostatně učit žáky předměty, které jim dělají potíže. Dětem bývá přiznáván, pokud k jejich podpoře nepostačuje využití asistenta pedagoga.

Sociální pedagog

je vysokoškolsky vzdělaný odborník, který zajišťuje servis a péči pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami: z odlišného kulturního prostředí (děti a žáci s odlišným mateřským jazykem aj.) a jiných životních podmínek (rodina se sociálním znevýhodněním a z toho vyplývající ohrožení dítěte projevy rizikového chování v rodině, odlišný socioekonomický status rodiny aj.). Tito žáci mohou být navíc ohroženi školním neúspěchem a předčasným odchodem ze vzdělávání.

Definice asistenta pedagoga a sociálního pedagoga převzata ze Zapojme všechny, webu zaštitěného Národním pedagogickým institutem

Další učitel v číslech

697 – tolika žákům školská poradenská zařízení doporučila podporu dalšího učitele ve školním roce 2023/2024.

74 982 – tolik úvazků pedagogů všech typů platil stát v základních školách ve školním roce 2023/2024

234 – tolik úvazků dalšího učitele platil stát v základních školách ve školním roce 2023/2024

Zdroje: MŠMT, Univerzita Palackého v Olomouci

- Projednávání novely školského zákona – přehled
- Stovky dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se neobejdou bez druhého pedagoga, osud tohoto podpůrného opatření je ale nejistý – související tisková zpráva ze 3. září 2024
- Poradní orgán ombudsmana žádá zastání u poslanců. Novela školského zákona podle členů negativně ovlivní děti s postižením – související tisková zpráva z 10. října 2024

- FAQ Ministerstva školství k podpůrným opatřením

https://www.ochrance.cz/aktualne/zastupce_ombudsmana_apeluje_na_poslance_hlasovanim_o_dalsim_uciteli_a_socialnim_pedagogovi_rozhodujete_o_skolnim_uspechu_zranitelných_deti